

Provinciehuis Arnhem

Al eeuwen op de markt, dicht bij de mensen

Wie de markt van Arnhem nadert ziet precies welk deel in de Tweede Wereldoorlog verloren is gegaan. Slechts enkele authentieke gebouwen hebben zich staande weten te houden. De grote betonnen kolossen zijn van na die tijd, zo ook het provinciehuis. Het bestaat anno 2004 50 jaar. Toch is het provinciehuis geen typisch voorbeeld van wederopbouw architectuur. De decoratie en uitstraling passen bij de voorname functie, van beperkte middelen en schaarste was hier geen sprake.

Van Prinsenhof tot provinciehuis

Al eeuwen lang kijken de provinciebestuurders van Gelderland uit over de markt van Arnhem. Ooit stond daar de Prinsenhof, later het gouvernementsgebouw dat de eerste officiële huisvesting was van het provinciale bestuur. Met de groei van de bevolking en diens vertegenwoordigers werd het oude gebouw te klein. In 1918 werd gestart met de bouw van een statig provinciehuis in Nederlandse renaissancestijl. De deftige en afstandelijke uitstraling stond een direct contact met de bevolking in de weg.

Het huidige provinciehuis bestaat 50 jaar. Het werd gebouwd als onderdeel van de grote wederopbouw van de stad na de Tweede Wereldoorlog. Het oude gouvernementsgebouw was dusdanig beschadigd dat restauratie niet tot de mogelijkheden behoorde. Het resultaat van de nieuwbouw was modern en vooruitstrevend. Al bij de formulering van de opdracht aan de architecten werd gesteld dat men eigenlijk de terugkeer van een heus kasteel op de markt verwachtte. Dit hebben J.J.M. Vegter en H. Brouwer zich als architecten goed gerealiseerd tijdens het ontwerpen van het Gelderse provinciehuis.

Al in het eerste stadium werden kunstenaars betrokken bij het ontwerp dat qua uitstraling met name de interactie tussen de overheid en de burgers moest vergroten. De voorzijde van het provinciehuis is geheel voorzien van grote glaspartijen. Dit kan gezien worden als een open ruimte tussen enerzijds de bestuurders van de provincie en anderzijds de bevolking op de markt die zij vertegenwoordigen. De nieuwbouw werd aanvankelijk echter helemaal niet gewaardeerd. De exorbitant hoge prijs van 11 miljoen gulden wekte weerstand en ergernis op in een tijd waarin men met schaarse middelen de huisvesting weer moest herstellen. Neerbuigend noemde men het de bunker of het openbaar urinoir. Toch werd op 11 september 1954 het nieuwe provinciehuis feestelijk door Koningin Juliana geopend. Sindsdien zijn de bestuurders slechts een glaswand verwijderd van de mensen op de markt. Alleen de oude Sabelspoort, die sinds 1954 deel uitmaakt van het provinciehuis, heeft nog iets van de deftigheid van vroeger.

Achterwaarts de deur uit

Daar waar belangrijke politieke functies worden bekleed zijn de gedragsregels voor het ondersteunend personeel nog altijd strenger dan in het dagelijks leven. Maar er is veel veranderd in de loop van de tijd. De deftige pakken van de kamerbewaarder en koffiejuffrouw van weleer maakten plaats voor een keurig doch draagbaar dienstpak. De deftige kleding wordt alleen nog uit de kast gehaald op hoogtijdagen. In het verleden werden alleen de collega's gegroet door een Commissaris van de Koningin. De kamerbewaarders en koffiejuif mochten zich niet tot deze groep rekenen. Zij verdwenen stilletjes zonder te storen achterwaarts uit de kamer. Het is dan ook welhaast ondenkbaar dat er nu op onbewaakte ogenblikken amicaal kan worden gesproken en men zelfs voornamen hanteert.

De baas in de provincie

Toch is deze distantie van weleer enigszins te begrijpen wanneer men bedenkt dat ooit de provincies het machtigste orgaan van de Republiek der verenigde Nederlanden waren. Bestuurders van toen waren bijzonder invloedrijk en genoten veel aanzien. Gaandeweg werd de zelfstandigheid van de provincies minder. Nu zijn zij als delen van een eenheidsstaat in het Nederlandse staatsbestel geïntegreerd. De tradities en gebruiken leefden echter nog lange tijd voort. De leden van de Provinciale staten worden iedere vier jaar gekozen door de burgers en zijn tegenwoordig de baas van de Provincie. De Provinciale staten benoemen de gedeputeerde staten die samen met de Commissaris van de Koningin het college vormen. De Commissaris van de Koningin wordt op aanbeveling van de staten uiteindelijk benoemd door de Koningin.

De hoofdtaken van de Provinciale staten is het vaststellen van het provinciale beleid en het toezien op de uitvoering ervan. Als burger kan men buiten de verkiezingen ook nog op andere manieren invloed uitoefenen op de besluitvorming via het Burgerinitiatief en het Spreekrecht voor burgers.